

המחלקה משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף אמנויות
הפיקוח על הקולנוע והמדיה

קיץ תשפ"ג 2023

מספר שאלון 056283

"תקשורת וניו מדיה" – אירוע בחינה מסכם/בחינת בגרות

משך הבחינה: 90 דקות לא כולל תוספת זמן

תוספת זמן 30 דקות

מבנה הבחינה ומפתח הערכה - בשאלון זה שני פרקים:

פרק ראשון – אנסין חזותי – קטע לא מוכר

ענו על ארבע (4) מתוך שש (6) השאלות 1-6.

20 נקודות לשאלה, סה"כ 80 נקודות לפרק.

פרק שני - ענו על ארבע (4) מתוך שבע (7) השאלות 7-13.

5 נקודות לשאלה, סה"כ 20 נקודות לפרק.

חומר עזר מותר בשימוש: אין.

בפרק הראשון משודר קטע אנסין. עקבו אחר הנחיות הבוחן.

1. צפייה ראשונה- צפו בקטע

2. עיינו בשאלון בפרק הראשון (10 דקות)

מומלץ בשלב זה לבחור שאלות ולכתוב הערות ודוגמאות.

3. צפייה שנייה – רישמו בנקודות הדגשים חשובים.

4. הקפידו בכל שאלה להציג בפרוט את הידע במושגים וליישם אותם בדוגמאות מהטקסט

המשודר.

המבחן כתוב בלשון זכר אך הוא מיועד לבנות ולבנים כאחד!

בהצלחה!!!

חלק ראשון – אנסין.

צפו בכתבה הבאה וענו על ארבע (4) מתוך שש (6) השאלות 1-6.

לכל שאלה 20 נקודות. סה"כ לקטע זה 80 נקודות.

קישור לכתבה :

<https://www.youtube.com/watch?v=1mDsj5uA2k>

1. השימוש ברשת לצורך תמיכה רגשית וחברתית

"... הדמעות של הצעירות האוקראיניות כמו גם סרטונים רבים ממקלטים ומחסות מועברים ברשת החברתית לדור ה-Z ... אנחנו צריכים לזכור שבטיקטוק אנחנו מדברים על 50% משתמשים שהם מתחת לגיל 30, וכך הם מתקשרים האחד עם השני" (דקה 14:00).
דוגמא לקבוצה פעילה בה צעירים אוקראינים מעלים תכנים ומגיבים האחד לשני היא קבוצת הפייסבוק "צעירים ישראלים באוקראינה".

ראו דוגמא:

Edward Doks
26 בנובמבר 2022

חברים,
שאלה למי שנמצא עכשיו באוקראינה. באלה פטנטים אתם משתמשים בעת העדר חשמל, מים ותקשורת בבתים?

Roni Tori
הפסקות חשמל כל יום 4 שעות לפעמים יותר. מים לפעמים אין ימים מדעה 16:30 אין כמעט ור ברחובות חייבים פנס מצב עגום ו מדכא ואני לא מדבר על נפילות טילים. מחזיקים מעמד אבל החיים ממשיכים הלאה ו העם האוקראיני חזק לפי מה שאני רואה אין פאניקה פשוט מתגברים.

לייק השיבי שיתוף 6 שבועות

יוסי שחק
קשה קשה
לייק השיבי שיתוף 7 שבועות

א. הסבירו מהי **קבוצת תמיכה** וציינו והסבירו שני יתרונות שיש לקבוצה מקוונת על-פני קבוצת תמיכה מחוץ לרשת (10 נק').

ב. הסבירו והדגימו כיצד שני יתרונות של קבוצת תמיכה מקוונת באים לידי ביטוי בפתח השאלה. (10 נק').

תשובה:

א. תמיכה חברתית היא מקור של כוח ותקווה עבור בני אדם, והמנגנון של קבוצות תמיכה קיים בעולמנו יותר ממאה שנים. קבוצות תמיכה הן בני אדם שחולקים מידע אודות בעיה משותפת להם (מחלה/ התמכרות / מצב נפשי קשה / אובדן ועוד). ההתכנסויות מתבצעות בקבוצה שנפגשת פנים אל פנים או באמצעות הרשת.

יתרונות של קבוצה מקוונת:

- אפשרות לכנס אנשים שגרים במרחק רב זה מזה, מה שמאפשר להם להיחשף לכמות רבה של מידע וכלי התמודדות עם אותה בעיה.

- האנונימיות ברשת מאפשרת לבני אדם להסיר עכבות, להיפתח ולשתף יותר, שכן האחרים אינם יודעים מי הם מחוץ לרשת.
  - כיוון שהמסרים על פי רוב עוברים בכתב ובאופן לא סינכרוני, המשתתפים בקבוצות תמיכה מקוונת חשים יותר נינוחות, כי הם יכולים לקרוא ולערוך את התגובות שלהם.
  - המשתתפים בקבוצות התמיכה יכולים להיכנס לדף הקבוצה בכל שעה שיחפצו בה – לקרוא את הכתוב, להתייחס לפוסט או לענות על שאלות שהופנו אליהם.
- ב. בקבוצת הפייסבוק "צעירים ישראלים באוקראינה" אנו רואים התכנסות של אנשים הסובלים מהבעיה המשותפת – התמודדות ארוכה עם מלחמה בארצם, ששיבשה את חייהם מבחינה פיזית ורגשית. בפוסט המצורף ניתן לראות שהם חולקים מידע ורגשות. שני יתרונות שבאים לידי ביטוי: האחד: אפשרות לכנס אנשים שגרים במרחק רב זה מזה, מה שמאפשר להם להיחשף לכמות רבה של מידע וכלי התמודדות עם אותה בעיה (אוקראינה ענקית! החברים בקבוצה נמצאים בקצוות שונים של המדינה ומתקשרים אחד עם השני ואף מדווחים על הנעשה בחלקים השונים של אוקראינה). השני: המשתתפים בקבוצה יכולים להגיב אחד לשני בשעות שמתאימות להם, התקשורת היא סינכרונית.

2. ירידת מעמדם של "שומרי הסף המסורתיים"

"המלחמה מבעד לעיני הגולשים מתרחשת בכל הפלטפורמות הדיגיטליות. לא רק האזרחים נמצאים שם אלא גם המנהיגים... אורן לנצ'ר, מנכ"ל חברת Bright Data אומר: אין ספק ש"טוויטר" (רשת חברתית מקוונת המאפשרת פרסום מסרים קצרים של עד 280 תווים) היא המלכה של האירוע הזה. הכל קורה שם." (דקה 24:1).

א. הסבירו מדוע ירד מעמדם של "שומרי הסף המסורתיים" בעולם המדיה החדשים. (10 נק').

ב. הדגימו והסבירו את הסיבה לירידת מעמד "שומרי הסף המסורתיים" כפי שבא לידי ביטוי בקטע בו צפיתם. (10 נק').

תשובה

- א. ליכולת לשדר מכל מקום ולכל מקום יש משמעות רבה בהתייחס למעמדם ועוצמתם של אמצעי התקשורת המקצועיים. הקלות בהפקת מסרים ובהפצתם מביאה לירידה בחשיבותם של שומרי הסף – האנשים שאחראים להפצת המסרים. בעולם המדיה המסורתית תפקדים של שומרי הסף הוא לבחור, לערוך, לכתוב, או במילים אחרות – לשלוט בתיווך המציאות החברתית. בעולם המדיה החדשים נוצר מצב שבו לפחות באופן תיאורטי, כל אחד יכול לדווח על חדשות וכל אחד יכול להיות עיתונאי.
- ב. במלחמה בין אוקראינה לרוסיה כל אזרח יכול לדווח מהשטח ולספר על מצוקת האזרחים. בכתבה רואים סרטונים עצובים ממקלטים, קשישה אמריקנית שמדברת עם חברותיה באוקראינה כנראה בפעם האחרונה. ספק אם אמצעי התקשורת המסורתיים היו יכולים לשדר ולדווח בצורה כל כך אותנטית על המלחמה, כפי שהיא מצטיירת

ברשתות החברתיות. לא רק אזרחים, גם ראש ממשלת אוקראינה, זלנסקי, משדר ומפיץ תכנים לכל העולם. בעולם הישן, תדרכי התקשורת שלו היו משודרים באמצעים המסורתיים, ועורכי הטלוויזיה היו יכולים לבחור ולערוך, לשאול שאלות נוקבות וקשות. בעולם החדש – סרטוני הסלפי שלו הופכים ויראליים והרבה יותר צופים נחשפים אליהם, ללא תלות בחסדיהם של שומרי הסף. בכך הוא משיג תמיכה מבית ומחוץ. היחלשותם של שומרי הסף המסורתיים ניכרת גם בעובדה שהעורכים מבינים שאינם יכולים להתעלם מהשיח החדש וממהרים לשדר את הציוצים והסרטונים של מנהיג אוקראינה זלנסקי, וגם של האזרחים הכואבים. כך נוצר מצב שבו גם אם למדינות עצמן אין אינטרס להביע תמיכה בגורלם של אזרחי המדינה המותקפת, ברשת החברתית מאוד ברור שדעת הקהל היא לחלוטין בעד אוקראינה.

3. אוקיינוס המידע ומנועי החיפוש ברשת

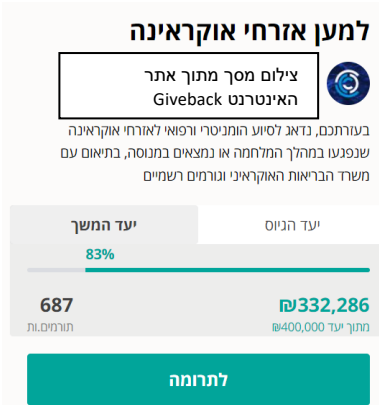
"מנתונים שהעבירה חברת "בזילה" המתמחה באיסוף וניתוח תוכן ברשת נראה כי הציוץ הזה (התמונה המצורפת) מהדף הרשמי של אוקראינה בטוויטר ביום פרוץ המלחמה הוא אחד הוויראליים (פריט מידע או דפוס המועתק, משותף ומופץ במהרה, בעיקר ברשת) ביותר בשבוע החולף. קרוב לשני מיליון לייקים ויותר מ-430 אלף שיתופים. בתמונה עצמה נעשה שימוש נרחב ברשת". (דקה 48:2)

- א. הסבירן את המושגים **"ביג דאטה"**, ו**"מנוע חיפוש"**. (10 נקודות)
- ב. הדגימן כיצד אחד (1) מהמושגים **"ביג דאטה"** או **"מנוע חיפוש"** בא לידי ביטוי בקטע בו צפיתם.

תשובה:

- א. **מנוע חיפוש** – מערכת שמטרתה סיוע באיתור מידע דיגיטלי מסוגים שונים ובאחסונו לצורך שימוש חוזר.
- ביג דאטה** – מצבור עצום של נתונים – כמויות של מידע שאין בכוחם של מחשב או תכנת מחשב לאגור ולנתח, הם אינם מעוגנים לפי שיטה כלשהי. מומחים שעוסקים בתחום מתמחים בכריית המידע הרשתי, בפיתוח נוסחאות שיאפשרו לנתח ולהציגו או בהסקת מסקנות מהתוכן.
- ב. בימי הלחימה הראשונים הועלה המון תוכן לרשתות החברתיות, שם נוצר מצבור עצום של נתונים (**ביג דאטה**), המועלים בכל רגע נתון. חברת בזילה המתמחה באיסוף וניתוח תוכן ברשת מנסה לאתר את התכנים שזוכים לשיתופים והפצה במהרה ברשתות החברתיות. באמצעות **מנוע החיפוש**, הצליחו בחברת בזילה לאתר את התמונה שזכתה להכי הרבה שיתופים ותגובות בימים הראשונים של המלחמה.

4. מימון המונים / חכמת המונים

"גם ציוץ של אולכסנדריה, יזמת היי-טק מקומית, שהעלתה תמונה עם בתה הקטנה כשהן שורדות את הלילה הראשון של המלחמה עשה גלים. יותר משמונה מאות וחמישים אלף לייקים ומעל מאה אלף שיתופים קיבל הציוץ" (דקה 16: 3). בעקבות ציוץ זה ושיתופי תוכן נוספים, בישראל ארגנו גיוס כספים לסייע לאזרחי אוקראינה באמצעות אתר האינטרנט GiveBack. עד לחודש ינואר 2023 נאספו 332,286 ₪ באמצעות פלטפורמה זו.

- א. הסבירו מהו "מימון המונים" ו ציינו שני (2) תחומים שבהם נעשה שימוש בו (10 נקודות).
- ב. הסבירו והדגימו כיצד "מימון המונים" בא לידי ביטוי בפתיח השאלה.

תשובה:

- א. מימון המונים זו שיטה פיננסית למימון מיזמים, עסקים וארגונים המבוססים על כסף שמושקע או נתרם על ידי מספר רב של אנשים פרטיים. מימון המונים משמש לקידום של מטרות מגוונות. תחומים בהם נעשה שימוש במימון המונים: מוזיקה, אמנות, כתיבה, קהילה, קולנוע ועוד.
- ב. אתר האינטרנט GiveBack זו פלטפורמה המיועדת לאיסוף כסף מגולשים יחידים וקבוצות לצורך מטרה מסויימת. במקרה זה היוזמת היא לשכת המסחר והתעשייה של ישראל, המבטיחה לתורמים שבעזרתם תתאפשר עזרה רפואית לאזרחי אוקראינה. באמצעות תרומתם של 687 תורמים הגיעו בלשכה ל-83% מהיעד שהקציבו לעצמם.

5. חסרונות האינטראקטיביות ברשת

הסרטון ממצלמת האבטחה שמופיע בדקה 3:23 בכתבה עלה לאינסטגרם דקות אחדות לאחר שצולם. גולשים אחדים זיהו את רחבת הבניין שבו נפל הטיל וטענו שמדובר בכניסה לבית ספר בעיר קייב, וכי נפילת הטיל גרמה לנפגעים רבים. הידיעות הלא מבוססות שותפו אלפי פעמים וגרמו לבהלה רבה בקרב תושבי עיר הבירה של אוקראינה.

- א. הסבירו את המושג אינטראקטיביות, ציינו והסבירו שני חסרונות של האינטראקטיביות ברשת ומאפייניהם (10 נקודות).
- ב. הדגימו כיצד אחד מן החסרונות שציינתם בא לידי ביטוי בפתיח של השאלה (10 נקודות). תשובה:

- א. אינטראקטיביות זו תחושה של קרבה והדדיות בתהליך התקשורת. שני חסרונות של האינטראקטיביות :
- **הפצת שמועות** – היכולת להפיץ מידע במהירות ולהפוך אותו לויראלי (באמצעות כפתור השיתוף) הופכת אותן לכלי נשק רב עוצמה, במיוחד אם מדובר במידע לא מבוסס.
  - **שיימינג / ביוש** – פרסום מידע מתוך כוונה להביך את מי שהמידע קשור אליו או להשפילו. מדובר במידע שמגנה אדם, מעביר עליו ביקורת, מאשים אותו בדבר מה או נועד להשפילו. מאפייני השיימינג :
  - **אנונימיות** – המקנה לאנשים מרחב לבריונות, תוך חסינות והגנה מפני זיהוי ומההשלכות של מעשיהם המקוונים.
  - **נגישות, מידיעות והיקף חשיפה** – תוכן פוגעני יכול להישלח בכל זמן ובכל מקום, במהירות עצומה ולכמות אדירה של אנשים, שחלק ניכר מהם הם "צופים בלתי נראים" שמקשים לאמוד את היקף החשיפה. ככל שגדל היקף החשיפה והפרסום, כך מתעצמים ממדי ההשפלה.
  - **תיעוד קבוע ובר חיפוש** – מידע שמפורסם ברשת האינטרנט נותר בדרך כלל גלוי וקבוע לצמיתות, אות קין תמידי, שלא מאפשר למידע לחלוף ולהשכח. הקורבן לא יכול למחוק בעצמו את המידע אודותיו, ואם ההסרה בכלל מתאפשרת, היא כרוכה בתהליך מורכב שלוקח זמן. הדבר יוצר תחושה של היעדר מפלט – התוכן תמיד יהיה שם (גם אם עוברים דירה או בית ספר) ונוצרת תחושה שאין מקום בטוח.
  - **היעדר פיקוח, מעקב והשגחה (של גורמי אכיפה, מורים, הורים)** – רשת האינטרנט אינה תחת מעקב והשגחה ואין שום מגבלה על פרסום ראשוני של מידע פוגעני (גם אם יוסר לאחר מכן - זה רק לאחר מעשה).
- ב. בפתיח השאלה אנו רואים מקרה של הפצת שמועות – מידע לא מבוסס שהופץ ברשת וגרם לבהלה רבה.

6. אוטופיה ודיסטופיה טכנולוגית

"לא ברור מתי תסתיים המלחמה הראשונה שידעה אירופה זה עשורים רבים. אבל מה שבטוח הוא – שהרשתות החברתיות – לטוב ולרע – ימשיכו עתה להיות חלק מהמערכה". (דקה 3:25)

- א. הסבירן מהי "**התפיסה האוטופית**" ומהי "**התפיסה הדיסטופית**" (10 נק').
- ב. הסבירן והדגימו כיצד שתי התפיסות, "**האוטופית**" או "**הדיסטופית**" באות לידי ביטוי בפתיח השאלה (10 נק').

תשובה :

א. דיסטופיה היא תפיסה המתמקדת בתיאור קודר של מציאות שלילית ומאיימת, המזמנת התמכרות למדיום, ויתור על הפרטיות, מידע שגוי, שיח רדוד, הטיות פוליטיות, כלכליות, חברתיות. משחקי זהות מסוכנים, פדופיליה, אלימות, שיימינג, ניצול ופשיעה תחת מעטה אנונימיות. רעיונות מבהילים אלו הם תוצאה של הפאניקה המוסרית סביב שימושי הרשת, בעיקר על ידי ילדים.

לעומת התפיסה הדיסטופית, עומדת התפיסה האוטופית, המדגישה דווקא את יתרונות המדיה החדשים ולא את החסרונות שהדגשתם מולידה את הפאניקה המוסרית. האוחזים בתפיסה זו יאדירו את תרומתם הכלכלית והחברתית של המדיה הדיגיטליים. הם ישימו דגש על השיח החופשי בין האזרחים משוחרר מההבניות הכובלות של העולם ה"אוף ליין". התפיסה האוטופית לא רואה ברשת כמקום מסוכן אלא כמקום משחרר, בו לכל משתמש יש נגישות מקסימלית לידע ואפשרות זמינה לגבש ולהפיץ את עמדותיו.

ב. בכתבה אנו רואים סקירת התופעה של זירת הלחימה באוקראינה כפי שהיא משתקפת ברשתות החברתיות. מחד, אנו רואים יוזמות חיוביות ואפשרויות לשימוש מיטיב ברשת החברתית, לדוגמא – מימון המונים ותמיכה חברתית, ואפילו שינוי דעת הקהל העולמית לטובת החלשים. לעומת זאת, ישנם גם היבטים שליליים ומאיימים של הלחימה כפי שהיא משתקפת ברשתות החברתיות – הפצת שמועות, הטיית העובדות, שינוי תפיסת המציאות בקרב שאר העולם שעוקב אחרי המלחמה בדאגה. כך או כך, ברור שהרשתות החברתיות, משפיעות מאוד על המלחמה בעולם האמיתי, וזהו חידוש גדול מכל המלחמות שהעולם ידע עד היום.

חלק שני – מושגים

ענו על ארבע (4) מתוך 7 מושגים. לכל מושג 5 נק'. סך הכל לחלק זה 20 נק'.

7. הסבירו מהי "פאניקה מוסרית".
- התראה דרמטית מצדם של פוליטיקאים וגופי ציבור אודות איומים וסיכונים, בין היתר כאלה היכולים להגרם בעטיון של טכנולוגיות חדשות.
8. הסבירו מהי "נטיקה"
- נימוסי רשת: ניסיון ליצור מערכת של כללים מחייבים להתנהגות בני אדם ברשת, המקבילה לנורמות חברתיות ולמה שמקובל ביחסים בין בני אדם מחוץ לרשת.
9. הסבירו מהי "הזכות לנשייה"
- זכותם של אנשים למחוק כל מידע ברשת שהם יצרו או שקשור אליהם.
10. הסבירו מהי "בריונות רשת"
- התנהגות בריונית שעושה שימוש באמצעים דיגיטליים כדי להשמיץ את הזולת וללעוג לו, להפיץ שמועות אודותיו, לאיים, להתבטא כלפיו באופן מיני ולהפיץ מידע אישי שלו או תמונות במצבים מביכים.

בהצלחה!